

Koolist tuleb kirjand ära kaotada

Nagu ajalooline paratamatus kordub juba aastakümneid iga aastal kurtmine, et fakte meie õpilased küll teavad, aga analüüsivõimega on asjad korrast ära. Ja sama järjekindlalt kordub igal sügisel pärast ülikoolieksameid sama nali: kogutud pärlid selle kohta, mida õpilased on faktide pähe välja pakkunud. See aasta polnud erand. Esimese väitega tuli välja haridusminister Tõnis Lukas ja näiteid pakkus Linnar Priimägi (EPL 28. ja 31.8).

Vaidluse selle üle, kumba õpetada või isegi kummale keskenduda, võib mu arust rahulikult ära lõpetada, sest vaielda pole ju millegi üle. Vaevalt keegi mõtleb, et fakte pole vaja, ja keegi ei mõtle kindlasti sedagi, et analüüsioskust pole vaja. Selge on see, et vaja on mõlemaid. Aga kõnelda tuleks mõlemast probleemist eraldi.

Nimelt, need näited, mida Priimägi toob, räägivad suuremas osas faktidest, mille teadmise vajalikkuse vaevalt keegi kahtluse alla paneb. Mu enese võimsaim kogemus on küll 8 aasta tagune, kuid jääb igaveseks meelde: kui Tartu Ülikooli eesti filoloogiasse pürgiv noormees rahulikult teatas, et Tammsaare kirjutas oma "Tõe ja õiguse" 19. sajandil. Ettevaatuse mõttes ma ei küsinud, mis sajand meil praegu on, nii jäi mulle ka teadmata, kumb asi tal viltu läks.

Ja just siit algavad minu küsimused. On selge, et lolle leidub alati. Kas on te-

Tiit Hennoste
Tartu Ülikooli õppejõud

gu aasta-aastalt selle paariprotsendilise lolluse võimendamisega või on selliste inimeste protsent küllalt suur? Kas see protsent on püsiv või lähevad asjad aina hullemaks? Miks ikkagi saab aastaid ja aastaid selliseid jaburusi eksamitel kuulda? Kas ei oska lapsed õppida? Või ei tee õpetajad ise vahet olulise ja vähemolulise vahel? Kes vastaks?

Aga Priimäe väitel on ka teine pool, mis jääb mulle veidi segaseks. Kord ütleb ta, et lõpetajad ja ka ajakirjanikud teevad valmis päris ladusaid lugusid, siis teatab, et tegu on kontrollimatu sisutu kõnepidamatusena ehk logorröaga. Ja lõpuks ütleb, et keskkoolilõpetajad oskavad imeosavalt seoseid luua. Ma ei tea, mida Priimägi tegelikult mõtles, sest need kolm väidet tähendavad minu jaoks täiesti erinevaid asju.

Ma olen nõus alla kirjutama sellele, mis ütleb, et tegu on logorröaga, aga ei ole mingil juhul nõus väitega, et koolilõpetanud oskavad seoseid luua. Minu kogemus tekstide tegemise õpetami-

sel ütleb ainult ühte: üliõpilaste, ajakirjanike, poliitikute ja isegi teadlaste oskused seoseid luua, analüüsida ja seda analüüsi tekstiks teha on masenduseeni nõrgad. Võin rahulikult korrata 10 aastat tagasi kirjutatud lauset: eesti rahvas on funktsionaalselt kirjaoskamatü. Sest asi pole paranenud mitte penni eestki.

Miks see nii on? Kindlasti on oma osa selles iga aine õpetamise metoodikal, kuid minu arust on üheks olulisemaks põhjuseks see, et Eesti koolis on aastakümneid õpetatud kirjutama kirjandit ja praktiliselt mitte midagi muud.

Kui ma seletan üliõpilasele ära, kuidas kirjutada uudist, kommentaari, arvustust või teaduslikku artiklit ja siis palun ühe sellise kirjutada, saan vastu kahte tüüpi asju. Korralikult koolilapselt saan ma 90% tõenäosusega kirjandi. Vähemkorralikult saan lihtsalt paberile kirjutatud lauserea, milles pole väidet, pole argumente oma väite kaitseks ega vastuargumentide ümberlukkamist. Ja kui teema kirjutajale eriti korda läheb, siis lisandub kogum primitiivset demagoogiat ja emotsionaalseid karjatusi.

Koolis ei õpetata peaaegu üldse seda, et maailmas on mitmeid eri tüüpi mõtlemisviise, arutlemisviise, analüüsimisviise ja nendega seotud tekstitegemisviise. Ja ei õpetata oskust, kuidas neid tekste tehakse, mida nendega taotletakse, kuidas neid läbi näha jne. Nii me loeme iga päev seda lausete kõhu-lahtisust, millel pole saba ega sarvi. Ja samuti näeme, kuidas inimestel puudub oskus läbi näha isegi seda äärmiselt primitiivset demagoogiat, mida kasutab näiteks poliitikute seltskond parteist olenemata. Niisiis: ma olen kategooriliselt selle poolt, et aeg oleks hakata olulisi fakte õppima ja ka pähe

õpetama. Aga ma olen kategooriliselt selle väite vastu, et meie inimesed oskavad arutleda ja ise kirjutada erisuguseid tekste, mida tarvis läheb.

Ja ma olen raudselt seda meelt, et on viimane aeg hakata neid arutlemise viise ja tekstitegemisviise ka Eesti koolis õpetama.

Selleks tuleb hariduses kindlasti palju ümber teha. Kuid üks on kindel: lisaks muule tuleb eestlaste arutlusoskuse parandamiseks koolist ära kaotada kirjand.

” Võin rahulikult korrata 10 aastat tagasi kirjutatud lauset: eesti rahvas on funktsionaalselt kirjaoskamatü. Sest asi pole paranenud mitte penni eestki.